

«РУСЬКИЙ МІР» ЯК СКЛАДОВА ПОЛІТИКИ НЕОСТАЛІНІЗМУ

Однією із базових засад сталінізму виступала більшовицька ідеологія, яка пронизували усі без винятку сфери державного та суспільного життя в СРСР. Її популярність в першій половині ХХ століття була зумовлена кризою традиційних ліберальних суспільних цінностей, викликаною результатами Першої світової війни. Суспільство, котре потребувало аксіологічної модернізації, було готовим до некритичного сприйняття тоталітарної ідеології на кшталт фашизму, нацизму, ісламізму, комунізму, такої собі, - за слушним визначенням С.Грабовецького – квазірелігії, адепти якої проповідували Царство Боже на землі.

Використовуючи потужний арсенал силових та пропагандистських методів впливу на населення, більшовикам вдалося впровадити в життя ідею побудови комуністичної держави у формі Радянського Союзу, базові засади якої були закладені в період правління Й.Сталіна. Щодо трактування терміну сталінізм існує кілька підходів. Оскільки їх аналіз не є предметом нашого дослідження, пропонуємо універсальну дефініцію, яка слугуватиме основою для окреслення основних рис цього суспільного явища/політичної системи – «політична система, що тяжіє до встановлення максимального контролю над інформацією в інтересах спрямованого маніпулювання людськими ресурсами»[1, с.3]. Ключовим терміном, на нашу думку, у цьому визначенні є «інформація». Саме завдяки встановленню партійно-державної монополії на інформаційний супровід усіх процесів життєдіяльності суспільства та держави, більшовицько-радянській владі вдалося зберігати тотальний контроль над ними. Беззаперечною ознакою сталінського періоду стала «інформаційна автаркія», коли партійна номенклатура вирішувала, що є істиною, а що шкодить суспільному порядку, розхитує його підвалини. Таким чином створювався віртуальний світ, який видавався за реальний. Суспільству нав'язувалися герої та антигерої, норми поведінки та ціннісні орієнтири, які почасти суперечили традиційним морально-етичним засадам етнічних чи національних спільнот.

Будь-яка спроба опору системі натикалася на жорстку протидію запобіжних заходів у формі політичних переслідувань, репресій, депортацій, арештів, фізичного знищення і т.п.. Основною умовою існування радянської тоталітарної системи влади сталінського зразка стало панування всеохоплюючого почуття страху, яке наскрізь пронизувало суспільну свідомість. Власне це почуття страху було тією субстанційною основою, завдяки якій більшовицька система міцно трималася упродовж сталінського правління.

Теперішні апологети сталінізму воліють не помічати очевидних онтологічних суперечностей системи – «йдеться про первісну несумісність марксистського інтернаціоналізму з вірою в особливу, російську цивілізацію,

... радість з приводу перемог «штурмового руху до висот соціалізму» з вірою в самоцінність особливих російських суспільних відносин. Адже сама ідея побудови соціалізму передбачає руйнування всіх минулих, і насамперед патріархальних укладів, в тому числі й російського»[2]. Тим не менше, сучасні неосталіністи не втомлюються пропагувати концепцію месійності Росії, як колиски відмінної від західного світу цивілізації, через державні та громадські інституції – медійний, освітньо-культурний, релігійний простір - успішно лобювати збанкрутілі цінності з арсеналу сталінської доби, насамперед – ідею примату держави над громадянином.

Сплеск войовничого, агресивного патріотизму в сучасній Росії детермінований, насамперед, лояльністю офіційної влади до ідеології неосталінізму. Більше того, нею прямо чи опосередковано толерується процес відновлення символічного простору сталінізму, свідченням чого є відкриття пам'ятників та пам'ятних знаків Й.Сталіну*, публічність святкових заходів з нагоди вшанування ювілейних дат, пов'язаних з його життям та діяльністю.

З точки зору здорового глузду важко не погодитися з думкою російського філософа О.Ципка, котрий вбачає «щось садомазохістське, більш точно - шіріковське, в російському патріотизмі з портретом Сталіна в руках»[3]. Однак, з огляду на розгортання російською владою безпрецедентної історико-міфологічної архаїзації масової свідомості росіян, культивування в сучасній Росії ідеології неосталінізму виглядає цілком закономірним явищем. Як стверджує С.Дацюк, «підтримувана такою самосвідомістю російського суспільства, теперішня російська держава не намагається позбавитися історичних міфів і комплексів, а пестить, леліє й використовує їх»[4].

Окремі аспекти цієї ідеології цілком органічно вписалися в матрицю новітньої концепції «руського міра», ключові положення якої засадничо визначають вектор як зовнішньої, так і внутрішньої політики Російської Федерації останнього десятиріччя.

Як і в сталінський період найважливішими інструментами реалізації цієї загарбницької по своїй суті концепції стали пропаганда та збройне насилля. Сучасні адепти Російської імперії вкотре намагаються поєднати абсолютно непоєднувані смисли – ціннісні засади самодержавної та комуністичної державності, апелюючи при цьому до спільної історичної пам'яті, російської культури і мови та православної віри.

Використовуючи у безпрецедентно значних масштабах засоби масової інформації, російська пропаганда ретранслює ідеї «руського міра», внаслідок чого відбувається трансформація зовні демократичної російської держави в тоталітарну з очевидними ознаками імперії: анексія територій сусідніх

---

* Наприклад, в травні 2015 року в Сімферополі (АРК) встановили пам'ятну дошку; у вересні 2015 р. в Росії, в республіці Марій Ел, у селищі Шеленгер та Пензі відкрито пам'ятники; влітку 2015 р. в Тверській області відкрили музей Й.Сталіна.

держав (Грузії, України); нав'язування суспільству ідеї про самодостатність, унікальність російської цивілізації на противагу «західному світові»; звеличення, аж до формування культу особи, В.Путіна; використання ідеології православ'я (взамін марксизму-ленінізму та сталінізму) як об'єднуючої, системоскріплюючої субстанції; формування образу зовнішнього ворога, як основної причини перманентного загально кризового стану в державі; зневага до прав людини та громадянина.

Таким чином, незважаючи на майже тридцятирічний досвід перебування Росії поза рамками комуністичного тоталітарного буття, та більш як 70-річний період від часу офіційного засудження культу особи Й.Сталіна, його ідеологія виявила здатність до реінкарнації у формі неосталінізму та державно-імперського патріотизму, прикрашеного гаслами «руського міра».

Література:

1. Медушевский А. Сталинизм как модель социального конструирования. К завершению научно-издательского проекта / А.Медушевский // Российская история. - 2010. - №6. – С.3.
2. Ципко А. Неосталинизм и «красный» патриотизм // http://ruskline.ru/monitoring_smi/2008/10/29/neostalinizm_i_krasnyj_patriotizm/
3. Ципко А. В прошлом – сталинизм, сейчас – сталиномания. Что дальше? // http://www.ng.ru/ng_politics/2010-01-19/14_stalinomaniya.html
4. Дацюк С. Война за русский мир // <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/53858ffc966fc>